

Відділ правової роботи, правової освіти, реєстрації нормативно-правових актів та систематизації

**Про деякі питання
практики застосування
позовної давності у
вирішенні господарських
спорів**

лютий 2014

Методичні рекомендації розроблені для працівників юридичних служб місцевих органів виконавчої влади, територіальних органів центральних органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій та державних господарських об'єднань, з метою підвищення правових знань та подальшого використання при здійсненні своїх функціональних обов'язків

Упорядник:

Вінтонишин Л.В. – головний спеціаліст відділу правової роботи, правової освіти, реєстрації нормативно-правових актів та систематизації Головного управління юстиції в Івано-Франківській області

Відповідальний за випуск:

Саведчук Н.З – начальник відділу правової роботи, правової освіти, реєстрації нормативно-правових актів та систематизації Головного управління юстиції в Івано-Франківській області

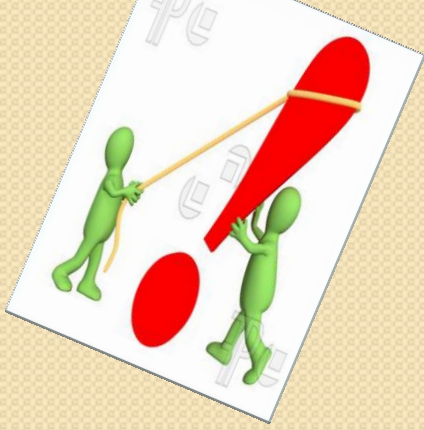
Акти законодавства, якими регулюються питання позовної давності

- Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 року № 435-IV (в редакції від 01.01. 2014р.);
- Господарський кодекс України від 16 січня 2003 року № 436-IV (в редакції від 01.01. 2014р.);
- Цивільний процесуальний кодекс України від 18 березня 2004 року № 1618-IV (в редакції від 02.02. 2014р.);
- Господарський процесуальний кодекс України від 6 листопада 1991 року № 1798-XII (в редакції від 02.02. 2014р.);
- Постанова Пленуму Вищого господарського суду України “Про деякі питання практики застосування позовної давності у вирішенні господарських спорів” від 29 травня 2013 року № 10.

Загальні питання застосування позовної давності

Позовна давність (ст. 256 ЦК України)

- це строк, у межах якого особа може звернутися до суду з вимогою про захист свого цивільного права або інтересу. Отже, позовна давність є інститутом цивільного права і може застосовуватися виключно до вимог зі спорів, що виникають у цивільних відносинах, визначених у частині першій статті 1 ЦК України (*особисті немайнові та майнові відносини, засновані на юридичній рівності, вільному волевиявленні, майновій самостійності їх учасників*), та у господарських відносинах визначених статтею 3 ГК України (*сферу господарських відносин становлять господарсько-виробничі, організаційно-господарські та внутрішньогосподарські відносини*). Господарсько-виробничими є майнові та інші відносини, що виникають між суб'єктами господарювання при безпосередньому здійсненні господарської діяльності. Під організаційно-господарськими відносинами розуміються відносини, що складаються між суб'єктами господарювання та суб'єктами організаційно-господарських повноважень у процесі управління господарською діяльністю. Внутрішньогосподарськими є відносини, що складаються між структурними підрозділами суб'єкта господарювання, та відносини суб'єкта господарювання з його структурними підрозділами).

Позовна давність не застосовується

- до правовідносин, які виникають у зв'язку із застосуванням державними органами щодо підприємств, установ, організацій та громадян-суб'єктів підприємницької діяльності встановленої законодавством відповідальності за вчинення протиправних дій, у тому числі за порушення правил здійснення підприємницької діяльності (зокрема, й вимог конкурентного законодавства);
 - до адміністративно-господарських санкцій.
- !!! Якщо, відносини, які виникають між юридичними або фізичними особами з одного боку і державними та іншими органами - з іншого, мають цивільно-правовий або господарсько-правовий характер, в яких ці органи виступають на рівних засадах з іншими учасниками відповідних відносин (наприклад, у зв'язку з виконанням цивільно-правових чи господарсько-правових договорів, відшкодуванням матеріальної або моральної шкоди, із зобов'язань у зв'язку з набуттям, збереженням майна без достатньої правової підстави тощо), то у вирішенні відповідних спорів також застосовується позовна давність - загальна або спеціальна, у залежності від змісту позовних вимог.

Позовна давність застосовується

- до вимог, що випливають з майново-господарських зобов'язань, визначених статтею 175 ГК України (цивільно-правові зобов'язання, що виникають між учасниками господарських відносин при здійсненні господарської діяльності, в силу яких зобов'язана сторона повинна вчинити певну господарську дію на користь другої сторони або утриматися від певної дії, а управнена сторона має право вимагати від зобов'язаної сторони виконання її обов'язку);
- до вимог, які виникають з організаційно-господарських зобов'язань. Проте тільки до тієї їх частини, яка за своєю правовою природою має ознаки цивільного зобов'язання. Відповідні випадки можуть мати місце, зокрема, у відносинах, які виникли між: суб'єктом господарювання і власником, який є засновником цього суб'єкта; суб'єктами господарювання, які разом організують об'єднання підприємств чи господарське товариство, і органами управління цих об'єднань; суб'єктами господарювання у разі, якщо один є дочірнім підприємством іншого;
- щодо вимог кредиторів за грошовими зобов'язаннями у провадженні зі справ про банкрутство, за винятком випадків, коли підставою цих вимог є виконавчі документи або якщо у відповідних вимогах судом вже було відмовлено в порядку позовного провадження.

Види позовної давності

**Загальна
(3 роки)**

Спеціальна

Скорочена (1 рік):

Більш тривала:

(Позовна давність, встановлена законом, може бути збільшена за домовленістю сторін).

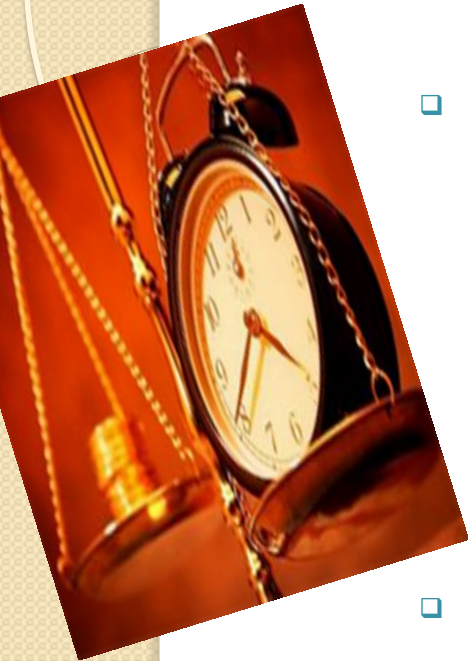
- про стягнення неустойки (штрафу, пені);
- про спростування недостовірної інформації, поміщеної у засобах масової інформації;
- про переведення на співвласника прав та обов'язків покупця у разі порушення переважного права купівлі частки у праві спільної часткової власності;
- у зв'язку з недоліками проданого товару;
- про розірвання договору дарування;
- у зв'язку з перевезенням вантажу, пошти

За приписами пункту 4 частини другої статті 258 і статті 681 ЦК України **до вимог у зв'язку з недоліками проданого товару застосовується позовна давність в один рік**. А частиною восьмою статті 269 ГК України передбачено **шестимісячний строк пред'явлення позовів, що впливають з поставки товарів неналежної якості**. Однак це не один і той самий строк, а два різні строки, оскільки перший з них (річний) застосовується щодо договорів купівлі-продажу (стаття 655 ЦК України), а другий (шестимісячний) - договорів поставки (стаття 265 ГК України, стаття 712 ЦК України). Різниця між ними полягає ще й у тому, що законом не передбачено можливість захисту порушеного права в разі пропущення, в тому числі й з поважних причин, шестимісячного строку пред'явлення позову. Що ж до позовів постачальників (продавців) до одержувачів (покупців) про стягнення вартості товару, від оплати якого останні відмовилися з посиланням на його неналежну якість, то у таких спорах застосовується загальна позовна давність, оскільки ці вимоги пов'язані з розрахунками за товар.

Щодо вимог про стягнення неустойки (штрафу, пені) застосовується позовна давність в один рік. А при стягненні сум збитків, заподіяних у зв'язку зі сплатою неустойки (штрафу, пені), застосуванню підлягає **загальна позовна давність**.

Початок перебігу позовної давності

- ❑ Перебіг позовної давності починається від дня, коли особа довідалася або могла довідатися про порушення свого права або про особу, яка його порушила;
- ❑ У зобов'язальних правовідносинах, в яких визначено строк виконання зобов'язання, перебіг позовної давності починається з дня, наступного за останнім днем, у який відповідне зобов'язання мало бути виконане. Якщо договором чи іншим правомочним визначено різні строки виконання окремих зобов'язань, що з нього виникають (наприклад, у зв'язку з поетапним виконанням робіт або з розстроченням оплати), позовна давність обчислюється окремо стосовно кожного з таких строків. Позовна давність за позовами, пов'язаними з простроченням почасових платежів (проценти за користування кредитом, орендна плата тощо), обчислюється окремо за кожним простроченим платежем;
- ❑ За зобов'язаннями, строк виконання яких не визначений або визначений моментом вимоги, перебіг позовної давності починається від дня, коли у кредитора виникає право пред'явити вимогу про виконання зобов'язання. Якщо боржникові надається пільговий строк для виконання такої вимоги, перебіг позовної давності починається зі спливом цього строку;
- ❑ Якщо відповідно до чинного законодавства або договору неустойка (пеня) підлягає стягненню за кожний день прострочення виконання зобов'язання, позовну давність необхідно обчислювати щодо кожного дня окремо за попередній рік до дня подання позову, якщо інший період не встановлено законом або угодою сторін. При цьому, однак, слід мати на увазі положення частини шостої статті 232 ГК України, за якими нарахування штрафних санкцій за прострочення виконання зобов'язання, якщо інше не встановлено законом або договором, припиняється через шість місяців від дня, коли зобов'язання мало бути виконано. Даний шестимісячний строк не є позовною давністю, а визначає максимальний період часу, за який може бути нараховано штрафні санкції (якщо інший такий період не встановлено законом або договором).
- ❑ За регресними зобов'язаннями перебіг позовної давності починається від дня виконання основного зобов'язання.

ПЕРЕРИВАННЯ ПЕРЕБІГУ ПОЗОВНОЇ ДАВНОСТІ

Перебіг позовної давності переривається вчиненням особою дії, що свідчить про визнання нею свого боргу або іншого обов'язку.

До дій, що свідчать про визнання боргу або іншого обов'язку, можуть, з урахуванням конкретних обставин справи, належати:

- визнання пред'явленої претензії;
- зміна договору, з якої вбачається, що боржник визнає існування боргу, а так само прохання боржника про таку зміну договору;
- письмове прохання відстрочити сплату боргу;
- підписання уповноваженою на це посадовою особою боржника разом з кредитором акта звірки взаєморозрахунків, який підтверджує наявність заборгованості в сумі, щодо якої виник спір;
- письмове звернення боржника до кредитора щодо гарантування сплати суми боргу;
- часткова сплата боржником або з його згоди іншою особою основного боргу та/або сум санкцій. При цьому якщо виконання зобов'язання передбачалося частинами або у вигляді періодичних платежів і боржник вчинив дії, що свідчать про визнання лише певної частини (чи періодичного платежу), то такі дії не можуть бути підставою для переривання перебігу позовної давності стосовно інших (невизнаних) частин платежу.

Вчинення боржником дій з виконання зобов'язання вважається таким, що перериває перебіг позовної давності, лише за умови, коли такі дії здійснено уповноваженою на це особою, яка представляє боржника у відносинах з кредитором у силу закону, на підставі установчих документів або довіреності.

Позовна давність переривається у разі пред'явлення особою позову до одного із кількох боржників, а також якщо предметом позову є лише частина вимоги, право на яку має позивач.

За змістом частини другої статті 264 ЦК України переривання перебігу позовної давності шляхом пред'явлення позову матиме місце у разі не будь-якого подання позову, а здійсненого з додержанням вимог процесуального закону. Тому якщо господарським судом у прийнятті позовної заяви відмовлено (стаття 62 ГПК) або її повернуто (стаття 63 названого Кодексу), то перебіг позовної давності не переривається. Так само не перериває цього перебігу подання позову з порушенням правил підвідомчості справ.

З урахуванням положення частини четвертої статті 51 ГПК днем подання позову слід вважати дату поштового штемпеля підприємства зв'язку, через яке надсилається позовна заява (а в разі подання її безпосередньо до господарського суду - дату реєстрації цієї заяви в канцелярії суду). Якщо позовну заяву було повернуто, перебіг позовної давності переривається з того дня, коли заяву подано до суду з додержанням установленого порядку.

В разі скасування ухвали господарського суду про відмову у прийнятті позовної заяви або про її повернення перебіг позовної давності переривається з дня первісного подання цієї заяви до суду.

НАСЛІДКИ СПЛИВУ ПОЗОВНОЇ ДАВНОСТІ

Особа, яка виконала зобов'язання після спливу позовної давності, не має права вимагати повернення виконаного, навіть якщо вона у момент виконання не знала про сплив позовної давності.

Заява про захист цивільного права або інтересу має бути прийнята судом до розгляду незалежно від спливу позовної давності.

Позовна давність застосовується судом лише за заявою сторони у спорі, зробленою до винесення ним рішення.

Сплив позовної давності, про застосування якої заявлено стороною у спорі, є підставою для відмови у позові.

Якщо суд визнає поважними причини пропущення позовної давності, порушене право підлягає захисту.